K R I G O G F R E D

23. november 1944.

Vår linje.

Fra forskjellig hold har vi fått kritikk for den linje vår avis har fulgt. Vi hører gjerne på kritikken og tar oss alle saklige innvendinger ad notam, men vi forbeholder oss rett til å imøtegå den.

Til de mange som mener at vi har vært for radikale, vil vi kort og godt svare at det var mangt og meget som ikke var som den skulle være før krigen. Dette er noe alle er enige om. Og når vi i all beskjedenhet foreslår enkelte forandringer, så trekker vi bare konsekvensen av denne erkjennelse.

Så har vi dem som mener at vi har vært for åpenhjertige. Vi har ikke unnlat å si vår mening om ting vi egentlig skulle holdt tett med. Til det vil vi svare: Den fri presse har alt for lenge hatt på seg en munnkurv, et forhold som alene tyskerne har hatt fordel av. Fri kritikk og fri meningsutveksling er demokratiets styrke i krig som fred. Klart ser vi dette i England og Amerika. Tross de største prøvelser - symbolisert ved navnene Dunkerque og Pearl Harbour - har engelske og amerikanske myndigheter aldri vært inne på tanken å kvele den fri kritikk. Det motsatte har heller vært tilfelle, og nettopp ved gjennom åpen diskusjon å trekke lærdommer av de feil som er gjort, er de vunne resultater nådd.

Vi har også mottatt bebreidelser fordi vi har tatt etterkrigsspørsmål opp til debatt. Det svekker kampen mot nazismen, heter det. I de fri land har imidlertid diskusjonen om fredsmålene allerede fra krigens første dag gått parallelt med bestrebelsene for å nå krigsmålene. Og det er selvfølgelig ikke noen motsetning mellom disse to tingene. Tvertom tror vi at spørsmålet om hva vi skal bruke seieren til danner selve grunnlaget for vår kamp om seieren. Vi avviser derfor den innvending at drøftelsen av etterkrigsproblemene vil trekke krefter og interesser bort fra den aktuelle oppgaven - å bringe den militære seier i land. En avklaring av hva vi skal bruke seieren til vil tvertimot stimulere kamplysten og aktivisere kreftene i den militære kampen. Da England sto i sin vanskeligste stilling i hele sin historie, tok Churchill opp etterkrigsproblemene til diskusjon på bredt grunnlag. Og hos oss er drøftelsene av problemene ennå mer påkrevd, da vi i snart 5 år har vært utsatt for nazipropagandaen og avsperret fra den kulturkrets vi naturlig sokner til.

v V v

Landsmenn i nød.

Vi har hele tiden vært forberedt på at krigen i sin sluttfase kom til å påkalle langt mer mot, langt større offervilje og vilje til innsats av hver enkelt nordmann enn hittil. Det som størsteparten av befolkningen til nå har fått føle av krigen, kommer til å fortone seg som rene bagateller mot det vi har i vente. Nordpå har befolkningen begynt den tunge vandring fra alt de satte pris på, og bak dem flammer bålene av deres hytter, hus og byer. Det dreier seg om 30-40 tusen mennesker fra Finnmark, og om ganske kort tid kommer Troms fylke med, og flyktningestrømmen vil omfatte minst 100 tusen nordmenn.

Disse nordmenn trenger hjelp. De trenger mat, klær, husrom, hjelpsomhet og oppmuntring i enhver form. Det er mange her sydpå som enda har mye å avse. Våre egne små bekymringer og betenkligheter må forstumme når vi blir stilt ansikt til ansikt med dem som ulykken virkelig har rammet. Nå vil det vise seg om fedrelandskjærligheten er mer enn tomme ord. Det er et billig krav til alle nordmenn at den skal gi seg utslag i hjelpsomhet overfor landsmenn i nød.

Men vi skal ikke bare la hjertet tale. Vi er i krig med tyskerne og våre egne nazister, og de må ikke under noen omstendigheter dra nytte av vår hjelpsomhet. Evakueringen nordpå er en tysk tvangsforanstaltning. De tyske tropper sørger vel for at landet blir lagt øde så det ikke lenger

fins eksistensmuligheter. Og våre egne nazimyndigheter opptrer nøyaktig slik som de har gjort før når en ulykke har rammet oss: felles lidelser blir brukt til å så politisk mynt. - "Uansett politisk innstilling", heter det. - For dem er ikke hjelpearbeidet det sentrale - de vet utmerket godt at de fleste flyktningene er noen fordømte jøssinger - men hvor mye de selv kan styrke sin anseelse og maktposisjon.

Da Quisling gjorde henvendelse til Sverige om transitt av norske flyktninger, svarte den svenske regjering at den var fullt villig til å ta seg av og huse de evakuerte inntil videre, men noen innreise i Norge lenger sydpå kom ikke på tale. Er det omsorgen for de evakuerte som gjør at Quisling ikke godtar det svenske forslaget ? Selv han er nok ikke blind for at de ville få det bedre i Sverige til krigens slutt enn i Sør-Norge, der nye vansker vil tårne seg opp. Grunnen er denne, og her overlater vi ordet til en kamerat som skriver til oss nordfra 13/11:"Tross alt er vi av den oppfatning at noen storstilet transport av disse tvangsfordrevne gjennom Sverige ikke må komme i stand, idet dette i første rekke jo vil lette transportproblemene for tyskerne og vil muliggjøre i enda høyere grad enn ellers å fortsette den brente jords taktikk nedover gjennom Troms og Nordland".

Det er de samme motivene: å hjelpe sine tyske herrer og å vinne politisk laurbær ved en tilsynelatende nøytral hjelpeaksjon som gjør seg gjeldende ved den utskrivning av sykesøstre som er begynt i disse dager. Framgangsmåten er typisk: det er arbeidskontorene som skriver dem ut, og noen timer etterat det er blitt klart at de ikke møter fram, kommer kjekke statspolitifolk for å tvangssende dem nordover. - Det dreier seg her om en utskrivning til arbeidsinnsats, og parolen når det gjelder den, er ingen i villrede om. Dessuten: hvilken garanti har sykesøstrene for at de blir satt til å pleie syke tvangsdeporterte ? Selve utskrivningsmåten er i hvert fall så langt fra noen slik garanti. Det første krav en måtte stille, var at det var blitt overlatt til Røde Kors å organisere et slikt hjelpearbeid til de syke. Og selv om så var tilfelle, så vet vi at ved fronten er hensynet til de tyske soldater det eneste som teller. Det fikk vi oppleve her også i 1940, da norsk sykepersonale ble nektet å behandle norske sårede før det var sørget for de tyske. Nordpå er det nok av tyske sårede som kommer fra Finnland.

Den framgangsmåten som nazimyndighetene også i dette tilfelle har valt, å spekulere i folks ulykke, kan, dersom den drives videre, bare føre til en ting: å skape kaos i norsk sykehusvesen. Og det er et ansvar som de bør betenke seg på å ta. - For dem som blir utsatt for utskrivningen til denne arbeidsinnsatsen, er det selvsagt bare en ting å gjøre: å la politiet gå forgjeves når de kommer for å hente dem, og holde seg skjult inntil videre. Det kommer dager da det blir bruk for dem her.

v v v

KAMPEN FOR FREDEN.

Husleier og grunnverdier etter krigen.

Et av de problemer som møter oss etter krigen er boligproblemet. Bolignøden kommer i alle tilfelle til å være skrikende. Hvor stor den blir, vet vi ikke før krigen er slutt og omfanget av krigsskadene er på det rene. Men i alle tilfelle er boligstandarden blitt sterkt forverret. under krigen, dels fordi all boligbygging til sivilt behov har ligget nede, og dels fordi store årsklasser er kommet opp i giftefordig alder og stifter familie.

De oppgaver som i første rekke venter, er innhentingen av det vedlikehold som er forsømt under krigen, og gjenoppbyggingen i de krigsherjede strøk. På noe lenger sikt gjelder det om å få boligstandarden oppover igjen over hele landet. Ikke minst for å holde arbeidslivet oppe er det viktig å komme igang med en boligbygging som monner.

Et slikt boligprogram reiser en rekke spørsmål med hensyn til finansieringen og organiseringen av boligarbeidet, med videre. (Her vil vi ..

bare peke på en spesiell side av saken. det er viktig å bygge et tilstrekkelig antall gode boliger. men det er ikke alt. Det hjelper lite om det blir bygget aldri så mange boliger hvis leiene er så høye at folk flest ikke har råd til å betale dem. Skal det norske folk kunne skaffes boliger som de har råd til å bo i, er det første krav at omkostningene holdes nede. Dette forutsetter både oppfinnsomhet og offervilje, oppfinnsomhet når det gjelder å finne rasjonelle løsninger, og offervilje når det gjelder særinteresser som de enkelte har. (Både lønninger og fortjenester må undergis en samfunnsmessig regulering). Bygningsarbeidernes reallønn vil, inntil produksjonslivet er kommet i gang igjen, ganske sikkert bli lavere enn før krigen. Av dem som av mange arbeidere og funksjonærer vil det bli krevd resignasjon. Men plikten og villigheten til å bære disse byrder vil avhenge av at også de andre samfunnslag blir stilt i samme situasjon. Derfor må alle fortjenester undergis en streng samfunnsmessig regulering.

Dette innebærer blant annet at den regulering av husleier og eiendoms priser som vi nå har, ikke kan kastes på båten fordi om krigen slutter. Vi må dette som på så mange områder ser at fredstidens økonomi blir en fortsettelse av krigstidens økonomi.

Husleiene må reguleres ut fra den hovedregel at det ikke tillates høyere husleie-pålegg enn det som er nødvendig for å dekke de økte utgifter til vedlikehold m.v. Rentelettelser må i sin helhet komme leieboerne tilgode. Noen fortjeneste på prisstigningen er det like liten grunn til her som i andre forhold. Vi vil ikke ha tilbake de gamle tilstander før krigen med husleiepålegg og stigende eiendomspriser i en ustanselig kretsgang.

Prisene på byggegrunnen er av stor betydning for de endelige husleier Byggegrunnsprisene viste før krigen en rask stigende tendens etterhvert som byggebeltet rundt i større byer utvidet seg. Det var et alminnelig forhold at store framtidige byggeområder i god tid ble kjøpt opp av tomtespekulanter. Når nybyggingen nådde det kjøpte området, ble tomtene solgt igjen til mange ganger innkjøpsprisen. Den eneste virkning av denne " samfunnsgavnlige" virksomhet har vært å bringe husleieomkostningene unødig høyt opp. Hovedregelen når det gjelder byggegrunn må derfor i alle fall bli en stabilisering på førkrigsnivået. Det er ingen grunn til at boligbyggingen skal bli fordyret også som følge av unødig grunnverdistigning. Men dernest kan det også bli spørsmål om ikke samfunnet, der hvor byggegrunnprisene før krigen gjennom uvettig tomtespekulasjoner er brakt altfor høyt til vers, bør regulere prisene ned til et nivå som kan gi rimelige husleieomkostninger. At en slik nedregulering vil bringe enkelte tomtespekulanter mindre fortjeneste enn de hadde tenkt seg og kanskje alt har innkassert, bør ikke stille seg i vegen for en slik regulering.

Det reguleringssystem vi nå har for husleier og faste eiendommer må reorganiseres etter at kontrollnemdene og prisnemdene er blitt mer eller mindre korrumpert ved at nazistene har kastet ut de lovlige medlemmer.

En ting må vi imidlertid være klar over: den samfunnsmessige regulering av husleier og byggegrunnpriser er bare en side av saken. For at boligstandarden i landet skal gå framover, må det offentlige gå inn for en positiv boligreisingspolitikk.

V V V

Hvor går Frankrike ?

Kort før invasjonen utarbeidet de franske motstandsgrupper hovedlinjene for gjenoppbyggingen. Her krevet de bl. a. " at monopoliserte produksjonsmidler, gruvene, kraftverkene, de store bankene og forsikringsselskapene igjen skulle overdras til nasjonen". Dette sosialiseringsprogram støttes vel å merke ikke bare av sosialistene og kommunistene, men også av de Gaulle - gruppene "Combat" og " Defence de la France" som al-

lerede nå er ved å skille seg ut som kjernen i et nytt fransk høyreparti, etterat det gamle høyre er blitt håpløst kompromittert under okkupasjonen. Etter befrielsen av Paris har disse gruppene konstituert seg som et "Befrielses- og gjenopbyggingsparti", mens det tidligere het seg at de bare var interessert i befrielseskampen.

I sannhetens navn må det imidlertid sis at det ikke bare er det gamle høyre og de "200 familier" som har kompromittert seg. Sosialdemokratene har riktignok bevart sine gamle kadrer takket være en solid antinazistisk innstilling i de brede medlemslag, men mange av de gamle ledere er blitt ekskludert på grunn av upålitelig eller kollaborasjonistisk holdning under besettelsen. I følge avisen "Le Populaire" er 110 av 169 sosialdemokratiske deputerte blitt "eliminert" hvilket antagelig ikke betyr annet enn at de er fjernet fra sine tidligere ledende stillinger.

Men tross mange uheldige elementer blant sosialistenes ledere, hersker det lite en tvil om at det nye Frankrike blir "den røde republikk". Den nye pariserpresse gir en antydning om de politiske tendenser. Av de gamle borgerlige aviser er bare "Figaro" tilbake. Av de øvrige 14 dagsaviser er det kommunistiske hovedorgan "Humanité" det største med et opplag på 200 tusen, den sosialistiske "Le Populaire" er den nststørste og har et opplag på 160 tusen. Alle de øvrige 12 aviser tilsammen har bare et samlet opplag på 120 tusen, og flere av dem er forøvrig kommunistiske eller sosialistiske.

Et annet bevis for "marsjen mot venstre" i det nye Frankrikes politiske liv får en i sammensetningen av det nye byr det i Marseilles. Av 23 medlemmer er 5 sosialister, 5 kommunister, 5 representanter for fagforeningene, 5 for motstandsgruppene og 3 for de borgerlige partier. Selv om Marseilles fra gammelt av er ansett som en av Frankrikes "rødeste" byer, og selv om utviklingen andre steder har vært mer moderat, er det all grunn til å tro at republikkens lovgivning vil gå i sosialistisk retning.

Besettelsen har nemlig medført to ting som gjør en sosialisering av store deler av produksjonsapparatet langt lettere både psykologisk og teknisk enn før krigen. For det første er trustdannelsen i Frankrike som i de andre besatte land gått sterkt fram under krigen. Således er for eks. de svære antall franske bilfabrikker nå sammensluttet i 4 store konserner. For det annet har de ledende finans- og industrikretser, de "200 familier" som i sin tid veltet folkefrontsregjeringen og som har sittet med nøkkelstillingene i de borgerlige partiene, stort sett arbeidet skamløst sammen med tyskerne, slik at sosialiseringskravet nå reises ikke bare på sosial, men også på nasjonal basis.

Allerede nå er de franske myndigheter i full gang med å rydde opp blant storfinansens folk på grunn av deres samarbeid med tyskerne. I de forøvrig ufullstendige lister over arresterte kollaborasjonister som er nådd fram til London, finner vi navnene til en rekke ledende finans- og industrifolk med sjefen for Banque de France i spissen. Bare i Paris er tallet på internerte kollaborasjonister omkring 6000.

Spørsmålet om statsovertagelse av kollaborasjonistenes fabrikker er allerede blitt reist av fagforeningslederen Lacoste, som nå er produksjonsminister, og det har fått en gunstig mottagelse av regjeringen. På det siste møte i Algier vedtok nasjonalforsamlingen enstemmig sosialiseringskravet.

På programmet står videre en rekke sosiale reformer, tildels ganske vidtgående. Disse reformene er man allerede gått i gang med. Den kommunistiske arbeidsminister Tixier har således erklært overfor fagforeningsrepresentantene at arbeidslønningene vil bli hevet med tilbakevirkende kraft fra 1. september i år, i Parisområdet blir lønnsøkningen ca. 40%. Videre holder arbeidsministeren på å utarbeide planer for gjeninnførelsen av 40 timers uken.

For tross 4 års utplyndring synes ikke Frankrike å være økono-

misk knekket av okkupasjonen. Selv om 2-3 millioner franskmenn i deres beste alder befinner seg i Tyskland som krigsfanger eller tvangsdeportarte arbeidere og over 300 tusen befinner seg i tyske konsentrasjonsleire, og selv om det har vært mangel på alle slags råvarer og fabrikkene stadig er blitt bombardert og sabotert, så holdt den franske produksjon seg ennå i begynnelsen av 1944 på ca. 50 % av førkrigsnivået. Banque de France har ennå gull - reserver for 600 milliarden francs. Ødeleggelsene under invasjonen er ube - tydelige sammenlignet med verdenskrigens selv om 250 tusen franske patrioter i følge Times er falt i undergrunnskampen mot tyskerne, det vil svare til ca. 20 tusen for Norges vedkommende. Men Frankrike har ikke denne gang, i motsetning til forrige krig, mistet hele sin generasjon av unge. De har vært i fangenskap og på tvangsarbeid, men det synes mer å ha fyllt dem med beslutsomhet enn med bitterhet som soldatene etter denforrige krigen vendte hjem med, og de kan mer enn soldathåndverket.

Bare et par av de gamle politikere har noen muligheter i dagens Frankrike, i første rekke Herriot og Pierre Cot. Men ellers er det nye Frankrike "de unges Frankrike", en overraskende hendelse. For ved å betrakte det politiske liv i Frankrike i tiden mellom de to krigene, glemte en nesten at der fantes ungdom. Nå er de overalt, og det er kan hende den beste garanti for at Frankrike i det nye demokratiske Europa igjen vil få en ledende stilling.

v v v

KOMMENTARER.

(Vi kommer for framtiden til å sløyfe vår krigsalmanakk. I stedet vil vår avis inneholde en kronikk som tar opp de mest aktuelle politiske og militære begivenheter, og som åpner videre perspektiver enn en summarisk oppstilling av tørre fakta).

Den nye regjering i Finnland med Paasikivi som statsminister er en utpreget samlingsregjering. Den strekker seg fra høyre og storindustrien over samtlige demokratiske partier, og til "sexlingarna" (dvs. de 6 riksdagsmenn som protesterte mot Finnlands deltakelse i krigen, og som inntil våpenstillstanden har sittet i fengsel). Bare 3 av medlemmene av Castrens ministerium er blitt sittende, mens på den annen side nye menn er kommet til som karakteriseres som "noen av de mest lovende yngre finske politikere".

Sosialdemokratene har 7 av regjeringens 18 medlemmer. Den sosialdemokratiske opposisjon, som har stått imot krigspolitikken har økt sin innflytelse, bl.a. er landsorganisasjonens formann Vuori blitt arbeidsminister, men Tanner-retningen er representert ved 3 mann. For første gang i Finnlandshistorie er en kommunist, Leino, kommet inn i regjeringen.

Statsminister Paasikivi har hele tiden stått på god fot med russerne, og han har den store fordelen at han nyter Stalins fortrolighet. Paasikivi på sin side er en stor beundrer av Stalin, noe som han ikke la skjul på, selv i den tiden da det ikke var opportunt å tale om Stalin.

Under de nåværende forhold i Finnland er posten som finansminister en nøkkelstilling. Den innehas av Johan Helo, som karakteriseres som "den dyktigste, men også mest aggressive av sexlingarne". Og hans aggresivitet er økt under fengselsoppholdet. Han er overbevist sosialist, og kommer ikke til å nære noen betenkeligheter når det gjelder å gå løs på kapitalen. Uten tvil vil også radikale tiltak bli nødvendige, så utarmet som landet er, og så store økonomiske vansker som krigsskadeerstatningene vil medføre.

En av de sosialdemokrater som hele tiden har tilhørt den såkalte fredsopposisjon, er Pekkola, som ventes å bli vise-statsminister. Han har vært den mest innflytelsesrike av Tanners motstandere. - Det har vakt oppsikt at en mann av samme støpning, den tidligere sosialminister Fagerholm, ikke er kommet med i regjeringen, og man mener at hans utelukkelse er blitt fremtvunget av Tanner.

Sverige - Tyskland. Den 12. nov. kunngjorde den tyske regjering sperring av all skipsfart i den østlige del av Østersjøen. Sperringsgrensen faller stort

sett sammen med eller like utenfor den svenske territorialgrense. Den svenske regjering har nedlagt en skarp protest i Berlin mot dette tyske overgrepet, som bl. a. fører til at all sjøverts forbindelse med Finnland opphører. Det er sannsynlig at dette har vært tyskernes viktigste motiv til sperringen, å hindre den svenske hjelpen til Finnland i å komme fram. Uten tvil står den også i forbindelse med en truende russisk invasjon i Nord - Tyskland, først og fremst med Riga som basis. - I Sverige anser man det for sannsynlig at de tyske tiltakene vil føre til intermessoer i østersjøen, og svensk presse oppfordrer regjeringen til å innta en fast holdning, i overensstemmelse med den noten som er overlevert i Berlin. Og i visse britiske kretser mener man at et diplomatisk brudd mellom Sverige og Tyskland ikke er usannsynlig.

Churchills reise til Paris på våpenstillstandsdagen betyr åpenbart mer enn en gjengjeldelsesvisitt hos de Gaulle for å nedlegge en krans på den ukjente soldats grav. Etter alt å dømme betyr den innledningen til en ny entente cordiale mellom de to land. Besøket i Paris må sees på bakgrunn av den politikk England har ført overfor de Gaulle de siste månedene: de "tre store" har anerkjent regjeringen de Gaulle som Frankrikes provisoriske regjering, Frankrike har fått sete i Europa - komitéen og Frankrike skal tre inn i den sikkerhetskomitéen som etter planen fra Dumbarton Oaks skal avgjøre verdens skjebne etter krigen. Frankrike er blitt en av de "fire store". Det er tenkt å utgjøre det viktigste ledd i Englands sikkerhetssystem i Vest-Europa.

Samtidig som denne tydelige tilnærmelse til Frankrike fra Englands side, kommer meldingen om de Gaulles forestående besøk i Moskva. Etterat det franske sikkerhetssystem i Europa er slått i stykker, er Sovjetsamveldet det eneste faste holdepunkt på kontinentet mot et eventuellt nytt angrep, og det er neppe tvil om at et godt forhold til Sovjetsamveldet igjen kommer til å bli en ledetrå i fransk utenrikspolitikk. Dette så meget mere som radikaliseringen i landet stadig blir tydeligere.

v v v

Japans slagflåte fremdeles effektiv.

Lord Winster framholder i en bemerkelsesverdig artikkel i Evening News at det ikke er så sikkert at de japanske flåte er tilføyd så tilintetgjørende slag i de store trefningene i Stillehavet som hittil antatt. En sannsynlig vurdering av den japanske flåtes styrke etter nederlagene ved Filippinene tar seg etter lord Winsters oppfatning slik ut: 10 á 13 slagskip, 10 á 12 hangarskip, 30 kryssere av ulik størrelse og 100 jagere samt 100 ubåter. Dette betyr med andre ord at Japan ennå ikke er slått som flåtemakt og at en moderne flåte med sterk slagkraft kan settes inn når den japanske ledelsen finner det gunstig.

Roosevelt.

Det nettopp avsluttede amerikanske presidentvalget var det førtiende i USA,s historie. Om Franklin Roosevelt forlater det politiske livet da hans fjerde mandat som president utløper januar 1949, kommer han altså til å ha beklædt presidenturen i en tiendedel av den tid som den amerikanske konstitusjonen har vært i kraft - d.v.s. i 16 av 160 år. Som kjent innehadde ingen av Roosevelts tredve forgjengere sitt embede lengere enn i 8 år.

Churchill om V-2.

Om de nye rakettbombene mot Storbritannia sa Churchill 10. nov. bl. a. i underhuset: De tyske beretningene om virkningen av bombene er en ønskedrøm. "Rakettprojektilene inneholder omtrent samme mengde sprengstoff som de flyvende bombene, men de er konstruert slik at de trenger dypere ned innen de eksploderer. Dette medfører at bombene gjør noe større skade i umiddelbar nærhet av nedslagskrateret, mens sprengvirkningene i omgivelsene snarere blir mindre. Projektilene går i stratosfæren i 100-110 km høyde, og har større hastighet enn lyden.

v v v